

Masa mannet mu ruđat?

Beaivi	Maid osten mun?	Ollu dat mávssii?	Manne mun osten dan?

- Kategorisere gálvvuid (mearrit leat go njálgosat, biktasat, musihkka, spealut, teknologiiija, vuoidasat, appat)
- Addere iešguđet kategoriija geavahusa
- Čájjet bohtosiid čuoldadiagramma dahje sirkildiagramma bokte
- Árvvoštala iežat geavahusa bohtosiid vuodul

www.globalis.no

Globalis lea stuorra diehtočoakkáldat mas leat ON ja eará riikkaidgaskasaš organisašuvnnaid statistihkat. Das leat máilmmikárta, riikkat, indikahtor ja ON duhátjagiáigumušat.

Jagi 2000 ásahii ON muhtin áigumušaid. Daid áigumušaid gohčodii “Duhátjagiáigumuššan”. Dat leat 8 áigumuša mat galge ollašuvvon jagi 2015.

Dat leat čuovvovaččat:

1. Beliin uhcidit ekstrema geafivuođa ja nealggi
2. Vuodđooahppu buohkaide
3. Ovddidit ovtadássásašvuođa ja nannet nissoniid dili
4. Uhcidit mánáidjámu
5. Uhcidit jámu čatnon riegádahttimii
6. Bissehít hiv/aids, malaria ja eará dávddaid leavvama
7. Sihkarastit birasustitlaš ja ceavzileáš ovdáneami
8. Ovddidit globála ovddideaddji ovttasbarggu

Neahttasiiddus sáhtát iskat man muddui máilmmi riikkat leat joavdán duhátjagiáigumušain.

Digaštallet ceahkis vástádusaid maid gávdnabehtet! Sáhttibehtet skovvái deavdit gažaldagaid ja vástádusaid. Dalle lea álkit oaidnit vástádusaid.

Indikáhtor – oasi vuolde sáhtát gávdnat vástádusaid dáid gažaldagaide:

- Guđe riikkain lea eanemus CO2 –luoitin? Ja manne?
- Guđe riikkas leamaš stuorámus lassáneapmi CO2-luoitimis? Manne?
- Sáhtát maid buohtastahttit guokte riikka.
- Hábmēt ieš gažaldagaid earáide!

Muitolistu go leat barggu ožžon

Čálalaš bargošiehtadus – Dus galgá leat čálalaš bargošiehtadus mas galgá čuožžut du bargoáigi, doaimmat ja bálká.

Vearrokoarta/friddjakoarta – Bargoaddi viežžá ieš nehtas du vearrokoartta dahje friddjakoartta.

Oahppan – Don galggat oažžut bálkká dan áiggis go leat oahppamin barggu.

Bálká – Don galggat oažžut dieđu mas boahdá ovdan man ollu don leat dinen ja man ollu don leat máksán vearu. Dan galggat vurket, go dat duođašta ahte don leat máksán vearu. Bargoaddi sáhtta vajáldahttit dieđihit vearroiseválddiide ahte don lea máksán vearu.

Luopmoruhta – Don galggat oažžut luopmoruđa, mii lága mielde lea 10,2 % bruttobálkkás. Jos don barggat fitnodagas gos bargiin tariffašiehtadusa mielde lea vuoigatvuohta 5 vahku lupmui, galget luopmoruđat leat 12% bruttobálkkás.

Bálká- ja geassinlistu – Bargoaddi galgá ráhkadit bálká- ja geassinlisttu maid don oaččut ođđajagimánus. Das čuožžu man ollu don leat dinen mannan jagi ja man ollu don leat máksán vearu. Dát lea vuodđun iešdieđiheapmái.

Iešdieđiheapmi – Go dus leamaš iežat bargosisabohtu, de don oaččut nehta bokte gárvves devdon iešdieđiheami cuoŋománus jagi maŋgá. Dán don fertet čađahit, dárkkistit ja dohkkehit nehtas.

Duođaštus/Cealkámuš – Don galggat oažžut bargoaddis duođaštusa. Das galgá čuožžut makkár doaimmat dus leat leamaš ja man guhkká don leat bargan. Dan galggat vurket, go dat sáhtta leat ávkin boahhte háve go ozat barggu fas.

Oanehisvástádusikkus

1. Maid mearkkaša: “Biktasat ráhkadit persovnnaid? “
2. Maid čájeha geavahusmálle?
3. Mii lea geavahusservodaga iešvuohta?
4. Mii lea otná ruovttudoaluid stuorámus olggosgollu?
5. Mii lea logo?
6. Mii lea bušeahtta?
7. Mii lea geavahanfunkšuvdna?
8. Mii lea symbolafunkšuvdna?

Guhkesvástádusikkus

Don galggat čállit teavstta mas čilget otná geavahusservodaga, Norggas. Teavstta galgá 7, ceahkki oahppi sáhttit lohkat ja áddet/ipmirdit.

Geavat čuovvovaš doahpagiid ja sániid:

- Geavahus
- Geavahusmálla
- Geavahusservodat
- Buorredilli
- Geavahanfunkšuvdna ja symbolfunkšuvdna
- Stáhtus
- Rehketdoallu ja bušeahtta
- Geavaheaddji

Don sáhtát geavahit guokte-kolonna-reaiddu ávkin dasa ahte dovddiidit doahpagiidda ja sániide.

Digaštala loahpas iežat vásihusaid barggu ja bálkká ektui.